

KS. ZBIGNIEW JANCZEWSKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0002-7395-2526

PRZESŁANKI NADAWANIA STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO ORAZ TYTUŁU PROFESORA W ŚWIETLE PRAWA I PRAKTYKI RADY DOSKONAŁOŚCI NAUKOWEJ

Treść: Wstęp. – 1. Stopień doktora habilitowanego. – 1.1. Stopień doktora. – 1.2. Osiągnięcia naukowe. – 1.3. Aktywność naukowa. – 2. Tytuł profesora. – 2.1. Habilitacja lub doktorat. – 2.2. Osiągnięcia naukowe. – 2.3. Konkursowe projekty badawcze, staże naukowe, badania naukowe w instytucjach naukowych lub uczelniach. – Podsumowanie.

Wstęp

20 lipca 2018 roku ukazała się kolejna, druga już w XXI wieku ustawa regulująca kwestie szkolnictwa wyższego w Polsce. Nosi ona nazwę *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*¹. Po trzynastu latach zastąpiła poprzednią ustawę *Prawo o szkolnictwie wyższym* z 27 lipca 2005 roku². Wśród ustawowych regulacji znalazły się w niej kwestie związane z nadawaniem stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego oraz tytułu profesora. Niniejsze przedłożenie zajmuje się dwoma ostatnimi, czyli habilitacją i profesurą. Konkretnie, analizuje ustawowe warunki wiążące się z nadawaniem wspomnianego stopnia i tytułu naukowego. Składa się zasadniczo z dwóch części, poświęconych tymże kwestiom. Obok analizy ustawy z 2018 roku, w artykule

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 574.

² Dz. U. z 2005 r. nr 164 poz. 1365.

zostały przedstawione opinie gremium zajmującego się sprawami związanymi z nadawaniem stopni i tytułu naukowego, czyli Rady Doskonałości Naukowej, a także wybranych autorów, omawiających w swoich publikacjach interesujące nas kwestie.

1. Stopień doktora habilitowanego

Pierwszym stopniem naukowym, otwierającym niejako drzwi do samodzielności w prowadzeniu działalności naukowej, jest habilitacja. Zgodnie z artykułem 219 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym* warunkiem nadania stopnia doktora habilitowanego jest spełnienie przez kandydata następujących przesłanek. Po pierwsze, kandydat musi posiadać stopień doktora. Następnie, w jego dorobku znajdują się osiągnięcia naukowe lub artystyczne, które stanowią znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:

- a. monografia naukowa, wydana przez wydawnictwo, które w roku jej publikacji w ostatecznej formie znajdowało się w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. (zwanym popularnie ministerialnym wykazem czasopism naukowych), lub
- b. cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych, opublikowanych w czasopismach naukowych albo recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku publikacji artykułu w ostatecznej formie, były ujęte we wspomnianym powyżej wykazie, lub
- c. zrealizowane oryginalnie osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne.

Ponadto kandydat musi się wykazywać istotną aktywnością naukową, albo artystyczną, realizowaną w więcej niż w jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Wymagane osiągnięcie naukowe może być częścią pracy zbiorowej, o ile opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o habilitację. Obowiązek publikacji nie dotyczy osiągnięć, których przedmiot jest objęty ochroną informacji niejawnych.

W niniejszym przedłożeniu nie zostały uwzględnione warunki dotyczące nauk technicznych, artystycznych, czy też związanych z bezpieczeństwem państwa, stąd szczególnie nie będą poddane analizie prawnej przepisy z nimi się wiążące. Na początku interpretacji cytowanej powyżej normy trzeba podkreślić, iż przytoczone warunki konieczne do nadania stopnia doktora habilitowanego muszą być spełnione łącznie. Jeżeli któryś z nich nie został spełniony, nie jest możliwe uzyskanie wspomnianego stopnia³. Ponadto przesłanki do nadania habilitacji zostały ustalone wyłącznie na poziomie ustawowym, tak więc nie możliwe jest ich dookreślanie na mocy rozporządzenia wykonawczego do ustawy, albo też prawa wewnętrznego jakiejś uczelni⁴. Takie stanowisko potwierdza wykładnia prawna dokonana przez Ministerstwo Edukacji i Nauki⁵.

1.1. Stopień doktora

Pierwszą przesłanką konieczną do nadania habilitacji jest posiadanie doktoratu. Chodzi tu o stopień naukowy uzyskany na podstawie przepisów obowiązujących w polskim systemie prawa. Według wyjaśnień opublikowanych przez Radę Doskonałości Naukowej, równoważnym z nim jest stopień naukowy nadany przez uprawnioną instytucję, działającą w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Europejskie Porozumienie o Wolnym Handlu (EFTA), Europejski Instytut Uniwersytecki. Zatem osoba posiadająca stopień doktora, nadany przez którą z wyżej wymienionych uprawnionych instytucji, nie jest zobowiązana do podejmowania czynności mających wykazać lub uznać równoważność posiadania przez nią stopnia doktora z adekwatnym polskim stopniem naukowym. Natomiast stopień doktora

³ T. JĘDRZEJEWSKI, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, Warszawa 2019, s. 574.

⁴ D.P. KAŁA, *Ogólne przesłanki nadania stopnia doktora habilitowanego*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 83 (2021) z. 1, s. 231.

⁵ A. Budzanowska, podsekretarz stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, odpowiedź na interpelację nr 10041, <https://sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key-B-SZHX5> [dostęp 13.02.2024].

nadany przez inną niż wspomniane instytucje, o ile nie jest uznany za równoważny na podstawie umowy międzynarodowej, może zostać uznany za taki na drodze postępowania nostryfikacyjnego.⁶ Należy również zauważyć, że posiadanie tytułu doktora honoris causa nie wyczerpuje spełnienia omawianej przesłanki, która wyraźnie stawia wymagania stopnia naukowego, a nie tytułu honorowego.

1.2. Osiągnięcia naukowe

Drugą z przesłanek ustawowych to wymóg posiadania w dorobku osiągnięć naukowych, będących znacznym wkładem w rozwój określonej dyscypliny. Zatem nie wystarcza jedno, nawet najbardziej spektakularne osiągnięcie, np. wyróżnione w środowisku międzynarodowym w formie prestiżowej nagrody, ale szereg takowych osiągnięć, a przynajmniej dwa.

W odniesieniu do wymogu znacznego wkładu w rozwój określonej dyscypliny, można za K. Ślebziakiem zauważyć, że pośród całego dotychczasowego dorobku naukowego kandydata do habilitacji, powinny znajdować się osiągnięcia o wspomnianym znacznym wkładzie. Jest to zrozumiałe, ponieważ dorobek może mieć zróżnicowany charakter, a jego ocenie podlega jedynie szczególna część. Przesłanka ta została jednak sformułowaną w sposób nieostry, stąd jej ustalenie pozostawia się recenzentom⁷.

Z analizowanego przepisu nie wynika, że przedłożone do oceny osiągnięcia mogą być uzyskane jedynie po otrzymaniu stopnia doktora. Nie ma bowiem przeszkód formalnych, aby przedmiotowej ocenie poddać także opublikowaną rozprawę doktorską oraz dorobek powstały przed nadaniem wspomnianego stopnia⁸. Jednak jak się wydaje, rozprawa doktorska nie może stanowić głównego

⁶ Rada Doskonałości Naukowej, *Postępowania dotyczące nadawania stopnia doktora habilitowanego*, 9.08.2023, s. 11, <https://www.rdn.gov.pl/dobre-praktyki.poradnik-postepowania-dotyczace-nadawania-stopnia-doktora-habilitowanego.html> [dostęp 14.02.2024].

⁷ K. ŚLEBZIAK, *Art. 219, w: Akademyckie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. K. Baran, Warszawa 2020, s. 394, 398-399.

⁸ Rada Doskonałości Naukowej, dz. cyt., s. 12.

osiągnięcia naukowego, w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt. 2. Jak argumentują H. Izdebski i M. Radajewski, pogląd przeciwny w tym zakresie jest sprzeczny z wykładnią funkcjonalną cytowanej normy prawnej⁹. Jak zauważa P. Kała, celem regulacji prawnych związanych z awansami naukowymi jest przede wszystkim pomnażanie przez naukowców swojego dorobku naukowego. To założenie opiera się na trójstopniowym modelu awansu: doktorat, habilitacja, profesura. Zatem przyjęcie tezy, że „na doktoracie można zrobić habilitację” byłoby rozwiązaniem wbrew wspomnianemu trójstopniowemu modelowi awansu naukowego, nie mobilizując naukowców do rozwoju osobistego i nauki.¹⁰ Istnieje jeszcze inny argument za taką interpretacją. Jedno osiągnięcie naukowe (rozprawa doktorska) nie może skutkować nadaniem dwóch różnych, kolejnych stopni naukowych. Zatem przyjmując interpretację RDN, doktorat może jedynie zostać dołączony do innych osiągnięć naukowych, jako jeden z kilku „składowych”, obok koniecznie wymaganej monografii albo cyklu powiązanych artykułów.

Wśród osiągnięć musi znaleźć się monografia naukowa, albo też cykl powiązanych tematycznie artykułów¹¹. Odpowiedź na pytanie, czym jest monografia naukowa znajduje się w przepisach rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 22 lutego 2019 roku. Monografią naukową jest recenzowana publikacja książkowa, która przedstawia określone zagadnienie naukowe w sposób oryginalny i twórczy, została opatrzona przypisami, bibliografią, albo innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym. Za takową monografię uważa się również spełniający powyższe kryteria przekład na język polski dzieła istotnego dla nauki lub kultury, przekład z języka polskiego na inny język nowożytny dzieła istotnego

⁹ H. IZDEBSKI, *Komentarz do art. 219*, w: *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. H. Izdebski, J.M. Zieliński, Warszawa 2019, s. 352; M. RADAJEWSKI, *Nadawanie stopnia doktora habilitowanego w świetle prawa o szkolnictwie wyższym i nauce*, *Studia Prawno-Ekonomiczne* 114 (2020), s. 87-88.

¹⁰ P. KAŁA, dz. cyt., s. 237.

¹¹ RADA DOSKONAŁOŚCI NAUKOWEJ, dz. cyt., s. 12.

dla nauki lub kultury, a także naukowa edycja tekstów źródłowych¹². Uznając za monografię naukową przekłady na język polski wybitnych dzieł światowej klasy badaczy, przekłady z polskiego na język nowożytny istotnych dla nauki tekstów polskich naukowców oraz edycję tekstów źródłowych, doceniono rozpowszechnianie w kraju i za granicą ważnych dla rozwoju nauki badań.

Zgodnie z cytowanym rozporządzeniem, artykułem naukowym jest tekst recenzowany, opublikowany w czasopiśmie naukowym, lub recenzowanych materiałach z międzynarodowej konferencji naukowej, przedstawiający określone zagadnienie naukowe w sposób oryginalny i twórczy, problemowy albo przekrojowy, opatrzony przypisami, bibliografią, itd., tak jak monografia. Omawianym artykułem jest także artykuł recenzyjny, opublikowany w czasopiśmie naukowym zamieszczonym we wspomnianym już ministerialnym wykazie czasopism. Natomiast artykułem naukowym nie jest edytoriał, abstrakt zwykły czy rozszerzony, lista, errata, nota redakcyjna¹³.

Podstawą do nadania stopnia doktora habilitowanego powinny być osiągnięcia naukowe nie budzące wątpliwości, że dotyczą problemów do tej pory nie podejmowanych, albo nie pojętych w wymiarze takim jak w ocenianym osiągnięciu. Muszą mieć zatem walor nowości naukowej. Muszą także spełniać conajmniej wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Osiągnięcia kandydata do habilitacji nie mogą budzić wątpliwości, że stan wiedzy naukowej z okresu przed przedstawieniem recenzowanego osiągnięcia uległ dzięki niemu istotnej zmianie¹⁴.

Zamiast monografii, możliwe jest przedstawienie do oceny recenzentów cyklu powiązanych tematycznie artykułów. Jednakże taki cykl pod względem wartości naukowej, powinien odpowiadać monografii habilitacyjnej. Ponadto poszczególne publikacje zebrane w całość, w przypadku ich wydania w formie zbiorczej, mają tworzyć dzieło

¹² Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 22.02.2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej, Dz. U. poz. 392.

¹³ Tamże.

¹⁴ K. ŚLEBZIAK, *Art. 219...*, dz. cyt., s. 399.

o charakterze monograficznym. Zaistnienie cyklu publikacji zakłada świadomość jego tworzenia. No i oczywiście cykl jako całość stanowi znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny¹⁵. Warunku przedstawienia cyklu powiązanych tematycznie artykułów nie spełniają publikacje zgrupowane przez kandydata do stopnia doktora habilitowanego niejako „na siłę”, które łączy podobna tematyka badań, lecz widać, iż były pisane bez zamysłu autora dla stworzenia spójnej całości podejmowanego zagadnienia.

Według obecnego stanu prawnego w ocenie dorobku nie ma konieczności, nawet fakultatywnej, brania pod uwagę tzw. wskaźników bibliometrycznych. Uzyskanie wysokich wskaźników cytowań nie zawsze jest bowiem osiągalne dla badacza, szczególnie w obszarach niszowych¹⁶. Uwzględnianie takich wskaźników stanowi dla członków Rady Doskonałości Naukowej kryterium pomocnicze, wskaźniki nie w każdym przypadku są jednak brane pod uwagę.

1.3. Aktywność naukowa

Ostatnią przesłanką prawną, wiążącą się z możliwością nadania stopnia doktora habilitowanego jest wykazanie się przez kandydata istotną aktywnością naukową, realizowaną w więcej niż w jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej. W opinii RDN pojęcie to powinno być rozumiane szeroko, taka aktywność może dotyczyć uzyskiwania osiągnięć naukowych, czy tworzenia własnego dorobku naukowego w innej uczelni lub instytucji naukowej, niż własnej w której na co dzień pracuje. Aktywność musi być realizowana w co najmniej dwóch uczelniach lub instytucjach naukowych, własnej i drugiej – dodatkowej. Ustawowe sformułowanie „w szczególności zagranicznej”, według RDN, należy rozumieć jako przesłankę wartościującą aktywność naukową, a nie jako warunek konieczny do spełnienia. Działalność naukowa ma spełniać warunek istotności, podlegający ocenie komisji habilitacyjnej. Jego wypełnienie należy

¹⁵ K. ŚLEBZIAK, *Jednotematyczny cykl publikacji jako przesłanka nadawania stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych*, Państwo i Prawo 7 (2013), s. 36.

¹⁶ P. KAŁA, dz. cyt., s. 234.

odnieć do wpływu na uzyskanie osiągnięć stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny¹⁷. Mogą to być również inne formy aktywności, np. udział w seminariach, dyskusjach naukowych, zapoznawanie się z wynikami osiągnięć naukowych w danym ośrodku badawczym w celu rozwijania własnych badań, wspólny udział w grantach czy konkursach naukowych, organizacji konferencji, pracach zespołów badawczych¹⁸.

2. Tytuł profesora

Warunki nadania tytułu profesora zostały uregulowane w art. 227 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym* z 2018 r. Tytuł nadaje się osobie posiadającej stopień naukowy doktora habilitowanego oraz:

- a. wybitne osiągnięcia naukowe krajowe lub zagraniczne,
- b. która uczestniczyła w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, albo odbyła staże naukowe w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, lub też prowadziła badania naukowe albo prace rozwojowe w uczelniach lub instytucjach naukowych, w tym zagranicznych.

Ponadto w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych najwyższą jakością osiągnięć naukowych albo artystycznych, tytuł profesora może być również nadany osobie posiadającej stopień doktora, przy czym przepisy cytowane powyżej w punktach a) i b) stosuje się odpowiednio. Wspomniane osiągnięcia może stanowić zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne.

Podobnie jak w przypadku nadania habilitacji, muszą być spełnione równocześnie przesłanki posiadania stopnia doktora habilitowanego, albo wyjątkowo doktora oraz zawarte w podpunktach a) i b).

¹⁷ RADA DOSKONAŁOŚCI NAUKOWEJ, dz. cyt., s. 15.

¹⁸ K. ŚLEBZIAK, *Art. 219...*, dz. cyt., s. 400.

2.1. Habilitacja lub doktorat

Obecnie tytuł profesora bywa przyznawany nie tylko osobie posiadającej habilitację, jak było to wcześniej, ale również doktorowi. Ustawodawca potwierdził tym możliwość uhonorowania profesurą naukowców posiadających wybitne osiągnięcia badawcze, zdobyte przede wszystkim za granicą. W wielu bowiem krajach profesorem uczelni zostaje się po uzyskaniu doktoratu, ponieważ system szkolnictwa wyższego nie przewiduje stopnia doktora habilitowanego. Tak jest między innymi w Stanach Zjednoczonych. Trudno więc od wybitnego profesora doktora wymagać, aby podejmując w pewnym okresie swojej pracy działalność naukową w Polsce, dla uzyskania polskiego tytułu naukowego wszczynął uprzednio procedurę habilitacyjną.

Wszczynając postępowanie o tytuł po samym doktoracie należy się jednak wykazać co najmniej wybitnymi osiągnięciami naukowymi, kandydat powinien również spełniać przesłankę zawartą w art. 227 ust. 1 pkt 1 omawianej ustawy, dotyczącą udziału w zespołach badawczych, stażach czy badaniach naukowych¹⁹.

2.2. Osiągnięcia naukowe

Drugą przesłanką dla nadania tytułu profesora jest, jak to już zostało wspomniane, posiadanie wybitnych osiągnięć naukowych, krajowych lub zagranicznych. Jakie osiągnięcia można uznać za wybitne? Według *Słownika Języka Polskiego PWN* słowo „wybitny” oznacza „znaczny co do rozmiaru, natężenia”, a także „wybijający się ponad przeciętność”²⁰. *Wielki Słownik Języka Polskiego* wybitność określa jako „znaczne wyróżnienie się osiągnięciami”²¹. Zatem wymagane przez ustawę osiągnięcia naukowe mają być pokaźne, a nie pojedyncze, wyjątkowe, ponadprzeciętne i w sposób znaczny wyróżniające się od zwyczajnych osiągnięć naukowych.

¹⁹ K. ŚLEBZIAK, *Art. 227, w: Akademickie prawo zatrudnienia...*, dz. cyt., s. 445-446.

²⁰ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wybitny.html> [dostęp 16.02.2024].

²¹ <https://wsjp.pl/index.php/haslo/podglad/34380/wybitny/5029612/> [dostęp 16.02.2024].

Należy podkreślić, że ustawodawca nie wymaga od kandydata do profesury opublikowania konkretnej monografii naukowej, lub cyklu artykułów, jak to ma miejsce w przypadku habilitacji. Nie wyklucza się jednak przedstawienia do oceny takowych publikacji. Wiąże się to z całościową oceną przez recenzentów dorobku wskazanego przez kandydata jako wybitny. Czy może nim być dorobek przedstawiony wcześniej do habilitacji? Przez analogię i argumenty przytoczone wcześniej we fragmencie dotyczącym postępowania dotyczącego nadawania stopnia doktora habilitowanego, wydaje się nie należy przedstawić do oceny jedynie wspomnianego dorobku. Natomiast wśród innych dokonań kandydata mogą być umieszczone także wybitne prezentowane przy okazji doktoratu czy habilitacji. Rozwój naukowy badacza wiąże się bowiem z pomnażaniem jego dorobku, w tym podnoszeniem jego poziomu. Stąd kandydat do tytułu ze swoich publikacji wybiera do oceny dzieła jego zdaniem wybitne, a nie jak przed obowiązywaniem omawianej ustawy wszystkie.

Według G. Węgrzyna, przewodniczącego Rady Doskonałości Naukowej w pierwszej kadencji, monografie oraz artykuły w czasopismach naukowych, same w sobie nie są osiągnięciami naukowymi. Takimi stają się dopiero opisane w nich, uzyskane wyniki badań wraz z wyciągniętymi na ich podstawie wnioskami. Ponadto powinny łączyć się z działalnością naukową kandydata do tytułu, a nie głównie współautorów takich publikacji²². O wartości naukowej publikacji nie decyduje również miejsce jej opublikowania (czasopismo, wydawnictwo), ale treść w niej zawarta. Rada Doskonałości Naukowej nie posiada kompetencji ani zadań związanych z oceną czasopism i wydawnictw naukowych, zatem żadne współczynniki typu Impakt Factor, punkty MEiN, ani tytuł czasopisma lub nazwa wydawnictwa, nie mogą być kluczowe przy ocenie wniosku²³. Można w tym miejscu dodać, iż stanowią jedynie instrument pomocny w ocenie, ponieważ uznawane, recenzowane wydawnictwa i czasopisma naukowe

²² G. WĘGRZYN, *Kryteria i procedury w postępowaniach o nadawanie stopni i tytułów naukowych*, Rada Doskonałości Naukowej 2023 (plik, archiwum RDN), s. 7.

²³ Tamże, s. 9.

zazwyczaj nie przyjmują do druku tekstów o niskiej wartości merytorycznej. Zgodnie z art. 227 ust. 1 pkt 1 a, wybitne osiągnięcia mogą mieć charakter zarówno krajowy, jak i zagraniczny.

2.3. Konkursowe projekty badawcze, staże naukowe, badania naukowe w instytucjach naukowych lub uczelniach

Trzecią przesłanką dla nadania tytułu jest uczestnictwo kandydata w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, albo odbycie staży naukowych w tym zagranicznych, lub też prowadzenie badań naukowych czy prac rozwojowych w uczelniach albo instytucjach naukowych, w tym zagranicznych. Należy zaznaczyć, że ustawodawca wylicza te wymogi alternatywnie, czyli można skorzystać z pierwszej, drugiej lub trzeciej możliwości (projekty badawcze, staże, badania naukowe). Oczywiście, że możliwe jest również spełnienie dwóch, a nawet trzech z wymienionych kryteriów.

Uczestnictwo w pracach zespołów badawczych, które realizują projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, nie łączy się z wymogiem kierowania projektem²⁴. Przykładowymi formami dokumentowania uczestnictwa w pracach takich zespołów badawczych mogą być kopie decyzji wydanej przez podmiot przyznający finansowanie projektu, w którym wnioskodawca pełni określoną funkcję, kopie publikacji współautorstwa wnioskodawcy, gdzie jednoznacznie wskazane jest finansowanie jego badań w ramach projektu, czy oświadczenie kierownika projektu stwierdzające, że wnioskodawca brał w nim udział²⁵. Należy podkreślić, że projekty badawcze mogą odbywać się w kraju albo za granicą.

Kandydat do tytułu profesora może również wziąć udział w stażu naukowym.

²⁴ K. ŚLEBZIAK, *Art. 227...*, dz. cyt., s. 445.

²⁵ RADA DOSKONAŁOŚCI NAUKOWEJ, *Postępowanie w sprawie nadania tytułu profesora. Poradnik praktyczny*, <https://www.rdn.gov.pl/dobre-praktyki.poradnik-postepowania-dotyczace-nadawania-tytułu-profesora.html>, s. 21 [dostęp 16.02.2024].

Ustawa nie precyzuje, na czym owy staż powinien polegać ani jak długo trwać. Zapewne chodzi tutaj o udział w zajęciach odbywanych w miejscu stażu, seminariach, dyskusjach naukowych. W zespołach RDN uznaje się, że odbycie takiego stażu zasadniczo powinno być udokumentowane publikacją naukową prezentującą nabytą wiedzę²⁶. Z pewnością za staż może być uznane prowadzenie cyklu wykładów gościnnych na innej niż własna uczelnia krajowej czy zagranicznej, a także dłuższy, kilkutygodniowy pobyt w bibliotece naukowej w celu przeprowadzenia kweryndy dla powstającej publikacji.

Według RDN staż taki może zostać udokumentowany np. kopią publikacji autorstwa lub współautorstwa wnioskodawcy, z której wynika że powstała w ramach stażu naukowego, publikacji w której wnioskodawca ma przypisaną afiliację do instytucji naukowej w której odbywał staż, a nawet oświadczenie kierownika jednostki o odbyciu stażu przez wnioskodawcę²⁷.

Trzecią możliwością wiążącą się ze spełnieniem omawianej przesłanki ustawowej jest prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych w uczelniach lub instytucjach naukowych, w tym zagranicznych. Badania i prace mogą zostać udokumentowane przykładowo kopią dokumentu potwierdzającego zatrudnienie wnioskodawcy w danej instytucji naukowej, oświadczeniem kierownika takiej instytucji o prowadzeniu w niej badań przez wnioskodawcę, kopią publikacji w których wnioskodawca jest współautorem, mając przypisaną afiliację do instytucji w której prowadził badania²⁸.

W opinii Rady Doskonałości Naukowej uczestnictwo w projektach badawczych musi dotyczyć przynajmniej dwóch projektów, krajowych, albo zagranicznych, lub krajowego i zagranicznego, staże naukowe powinny być także co najmniej dwa – krajowe, zagraniczne, albo krajowy i zagraniczny. To samo dotyczy badań naukowych, mają być prowadzone przynajmniej dwukrotnie w Polsce, albo za granicą,

²⁶ K. ŚLEBZIAK, *Art. 227...*, dz. cyt., s. 445.

²⁷ RADA DOSKONAŁOŚCI NAUKOWEJ, *Postępowanie w sprawie nadania tytułu profesora...*, s. 22.

²⁸ Tamże, s. 23.

lub też dwa razy w kraju i zagranicą. Przesłanki nie uznaje się za spełnioną, jeżeli osoba przykładowo weźmie udział w jednym projekcie badawczym, jednym stażu oraz przeprowadzi jedno badanie naukowe. Zatem każda z przytoczonych możliwości musi być spełniona przy najmniej dwukrotnie²⁹.

Podsumowanie

20 lipca 2018 roku ukazała się ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Wśród zawartych w niej regulacji prawnych znalazły się kwestie związane z nadawaniem stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego oraz tytułu profesora. Stopniem naukowym, otwierającym niejako drzwi do samodzielności w prowadzeniu działalności naukowej jest habilitacja. Warunki określone przez ustawę, o których poniżej, konieczne do nadania stopnia doktora habilitowanego muszą być spełnione łącznie. Jeżeli któryś z nich nie został spełniony, nie jest możliwe uzyskanie wspomnianego stopnia. Przesłanki do nadania habilitacji zostały ustalone wyłącznie na poziomie ustawowym, tak więc nie możliwe jest ich dookreślenie na mocy rozporządzenia wykonawczego do ustawy, albo też prawa wewnętrznego jakiejś uczelni.

Pierwszą z przesłanek koniecznych do nadania habilitacji jest posiadanie doktoratu. Chodzi tu o stopień naukowy uzyskany na podstawie przepisów obowiązujących w polskim systemie prawa. Według wyjaśnień opublikowanych przez Radę Doskonałości Naukowej, równoważnym z nim jest stopień naukowy nadany przez uprawnioną instytucję działającą w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, Europejskie Porozumienie o Wolnym Handlu, Europejski Instytut Uniwersytecki. Osoba posiadająca stopień doktora, nadany przez którą z wyżej wymienionych uprawnionych instytucji, nie jest zobowiązana do podejmowania czynności mających wykazać lub uznać równoważność posiadania przez nią stopnia doktora z adekwatnym polskim stopniem naukowym. Natomiast tytuł doktora honoris causa

²⁹ Tamże, s. 50-51.

nie wyczerpuje spełnienia omawianej przesłanki, która wyraźnie stawia wymaganie stopnia naukowego, a nie tytułu honorowego.

Druża z ustawowych przesłanek to wymóg posiadania w dorobku osiągnięć naukowych, będących znacznym wkładem w rozwój określonej dyscypliny. Nie wystarczy jedno, nawet najbardziej spektakularne osiągnięcie, np. wyróżnione w środowisku międzynarodowym w formie prestiżowej nagrody, ale szereg takowych osiągnięć, a przynajmniej dwa. Z przepisu nie wynika, że przedłożone do oceny osiągnięcia mogą być uzyskane jedynie po otrzymaniu stopnia doktora. Nie ma bowiem przeszkód formalnych, aby przedmiotowej ocenie poddać także opublikowaną rozprawę doktorską oraz dorobek powstały przed nadaniem wspomnianego stopnia. Jednak jak się wydaje, rozprawa doktorska nie może stanowić głównego osiągnięcia naukowego.

Wśród osiągnięć musi znaleźć się monografia naukowa, albo też cykl powiązanych tematycznie artykułów. Odpowiedź na pytanie, czym jest monografia naukowa znajduje się w przepisach rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 roku. Możliwe jest również przedstawienie do oceny recenzentów cyklu powiązanych tematycznie artykułów. Jednakże taki cykl pod względem wartości naukowej, powinien odpowiadać wspomnianej monografii habilitacyjnej. Poszczególne publikacje zebrane w całość, w przypadku ich wydania w formie zbiorczej, mają tworzyć dzieło o charakterze monograficznym.

Osiągnięcia naukowe muszą dotyczyć problemów do tej pory nie podejmowanych, albo nie pojętych w wymiarze takim jak w ocenianym osiągnięciu, czyli posiadać walor nowości naukowej. W ocenie dorobku nie ma konieczności brania pod uwagę tzw. wskaźników bibliometrycznych. Uzyskanie wysokich wskaźników cytowań nie zawsze jest bowiem osiągalne dla badacza, szczególnie w obszarach niszowych. Uwzględnianie takich wskaźników stanowi dla członków Rady Doskonałości Naukowej jedynie kryterium pomocnicze.

Ostatnią przesłanką do habilitacji jest wykazanie się przez kandydata istotną aktywnością naukową, realizowaną w więcej niż w jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej. W opinii RDN aktywność naukowa powinna być rozumiana szeroko, może

dotyczyć uzyskiwania osiągnięć naukowych, czy tworzenia własnego dorobku naukowego w innej uczelni lub instytucji naukowej, niż własnej w której na co dzień pracuje. Aktywność musi być realizowana w conajmniej dwóch uczelniach lub instytucjach naukowych.

Warunki nadania tytułu profesora zostały uregulowane w art. 227 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym* z 2018 r. Tytuł bywa przyznawany nie tylko osobie posiadającej habilitację, jak było to wcześniej, ale również doktorowi. Ustawodawca potwierdził tym możliwość uhonorowania profesurą naukowców posiadających wybitne osiągnięcia badawcze, zdobyte przede wszystkim za granicą. Kandydat do tytułu musi posiadać wybitne osiągnięcia naukowe, krajowe lub zagraniczne. Mają być one pokaźne, wyjątkowe, ponadprzeciętne i w sposób znaczny wyróżniać się od zwyczajnych osiągnięć naukowych.

Ustawodawca nie wymaga od kandydata do profesury opublikowania konkretnej monografii naukowej, lub cyklu artykułów, jak to ma miejsce w przypadku habilitacji. Nie wyklucza się jednak przedstawienia do oceny takowych publikacji. Wiąże się to z całościową oceną przez recenzentów dorobku wskazanego przez kandydata jako wybitny. Jedną z przesłanek dla nadania tytułu jest jego uczestnictwo w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, albo odbycie staży naukowych w tym zagranicznych, lub też prowadzenie badań naukowych czy prac rozwojowych w uczelniach albo instytucjach naukowych, w tym zagranicznych. Należy zaznaczyć, że ustawodawca podaje te wymogi alternatywnie.

Uczestnictwo w pracach zespołów badawczych, które realizują projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, nie łączy się z wymogiem kierowania takim projektem. Kandydat do tytułu profesora może również wziąć udział w stażu naukowym. Ustawa nie precyzuje na czym owy staż powinien polegać, ani jak długo trwać. Chodzi tutaj o udział w zajęciach odbywanych w miejscu stażu, seminariach, dyskusjach naukowych. Odbycie stażu zasadniczo powinno być udokumentowane publikacją naukową prezentującą nabytą wiedzę. Za staż może być uznane prowadzenie cyklu wykładów

gościnnych na innej niż własna uczelni krajowej czy zagranicznej, a także dłuższy, kilkutygodniowy pobyt w bibliotece naukowej w celu przeprowadzenia kwerendy dla powstającej publikacji.

Kolejną możliwością wiążącą się ze spełnieniem omawianej przesłanki ustawowej jest prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych w uczelniach lub instytucjach naukowych, w tym zagranicznych. Badania i prace mogą zostać udokumentowane kopią dokumentu potwierdzającego zatrudnienie wnioskodawcy w danej instytucji naukowej, oświadczeniem kierownika takiej instytucji o prowadzeniu w niej badań przez wnioskodawcę, kopią publikacji w których wnioskodawca jest współautorem, mając przypisaną afiliację do instytucji w której prowadził badania. Uczestnictwo w projektach badawczych musi dotyczyć przynajmniej dwóch projektów, krajowych, albo zagranicznych, lub krajowego i zagranicznego.

Conditions for awarding the degree of habilitated doctor and the title of professor in accordance with law and practice of the council of scientific excellence

On July 20, 2018, another act was published, the second in the 21st century, regulating issues of higher education in Poland. It is called the Law on Higher Education and Science. The statutory regulations include issues related to the awarding of doctoral and habilitated doctor degrees and the title of professor. This publication deals with two – habilitation and professorship. Specifically, it analyses the statutory conditions for awarding the above-mentioned academic degrees and titles.

Słowa kluczowe: stopień doktora habilitowanego; tytuł profesora; postępowanie habilitacyjne; postępowanie o tytuł profesora; Rada Doskonałości Naukowej; ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 2018 r.

Keywords: degree of habilitated doctor; title of professor; habilitation procedure; procedure for the title of professor; polish Council for Scientific Excellence; Law on Higher Education and Science of 2018

Bibliografia

- BUDZANOWSKA A., podsekretarz stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, *Odpowiedź na interpelację nr 10041*, <https://sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key-B-SZHX5> [dostęp 13.02.2024].
- IZDEBSKI H., *Komentarz do art. 219*, w: *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. Izdebski H., Zieliński J.M., Warszawa 2019, s. 348-352.
- JĘDRZEJEWSKI T., *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. Woźnicki J., Warszawa 2019, s. 573-575.
- KAŁA D.P., *Ogólne przesłanki nadania stopnia doktora habilitowanego*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 83 (2021), s. 230-242.
- RADA DOSKONAŁOŚCI NAUKOWEJ, *Postępowania dotyczące nadawania stopnia doktora habilitowanego*, 9.08.2023, s. 11, <https://www.rdn.gov.pl/dobre-praktyki.poradnik-postepowania-dotyczace-nadawania-stopnia-doktora-habilitowanego.html> [dostęp 14.02.2024].
- RADA DOSKONAŁOŚCI NAUKOWEJ, *Postępowanie w sprawie nadania tytułu profesora. Poradnik praktyczny*, <https://www.rdn.gov.pl/dobre-praktyki.poradnik-postepowania-dotyczace-nadawania-tytułu-profesora.html> [dostęp 16.02.2024].
- RADAJEWSKI M., *Nadawanie stopnia doktora habilitowanego w świetle prawa o szkolnictwie wyższym i nauce*, *Studia Prawno-Ekonomiczne* 114 (2020), s. 81-98.
- ŚLEBZIAK K., *Art. 219*, w: *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. Baran K., Warszawa 2020, s. 392-400.
- ŚLEBZIAK K., *Art. 227*, w: *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. Baran K., Warszawa 2020, s. 441-446.
- ŚLEBZIAK K., *Jednotematyczny cykl publikacji jako przesłanka nadawania stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych*, *Państwo i Prawo*, 2013/7, s. 31-40.
- WĘGRZYN G., *Kryteria i procedury w postępowaniach o nadawanie stopni i tytułów naukowych*, Rada Doskonałości Naukowej 2023 (plik, archiwum RDN).

NOTA O AUTORZE

ks. prof. dr hab. Zbigniew Janczewski – profesor nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego, pracownik naukowo-dydaktyczny na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, kierownik Katedry o Posłudze Nauczania i Uświęcania. Członek Rady Doskonałości Naukowej.

Artykuł stanowi opracowanie własne autora/autorów. Treść uzupełniona o pracę badawczą została wygłoszona podczas międzynarodowej konferencji naukowej realizowanej w maju 2024 roku w ramach programu „Nauka dla Społeczeństwa” nr umowy NdS/550272/2022/2022 pod tytułem „Rola systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Historia – teraźniejszość – ku przyszłości” realizowanego przez Fundację „Pro Polonia” we współpracy z Wydziałem Prawa Kanonicznego oraz Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

